

หลักสูตรการสืบทอดภูมิปัญญาการจักสานตาลปัตร

จำนวน ๔๐ ชั่วโมง

กลุ่มอาชีพความคิดสร้างสรรค์

ความเป็นมา

ของใช้ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาซึ่งได้กำหนดไว้ในพระวินัย ที่เรียกกันว่า อัฐบริขารประกอบด้วย ๘ สิ่ง คือ สบง (ผ้าถุง) จีวร (ผ้าห่ม) สังฆาฏิ (ผ้าพาดบ่า) รัตประคต (ผ้าคาดเอว) บาตร มีดโกน เข็มเย็บผ้า และหม้อกรองน้ำ แต่ยังมีของอีกสิ่งหนึ่ง ที่ไม่รวมอยู่ในอัฐบริขาร และเป็นสิ่งสำคัญที่จะขาดเสียมิได้ โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่ได้รับภิกษุณินต์จะต้องนำไปด้วย เพื่อใช้ประกอบพิธีทางศาสนาก็คือ ตาลปัตร หรือพัดพระ

ตาลปัตร คือสิ่งที่พระสงฆ์ใช้ในพิธีกรรมทั่ว ๆ ไปมีลักษณะคล้ายรูปไข่ เรียกว่า พัดหน้านางด้านบนมนและกว้างกว่าด้านล่าง ตรงกลางมีด้ามยาว ตาลปัตรเป็นของใช้จำเป็นที่พระสงฆ์ต้องใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา ทั้งที่เป็นงานมงคลหรืองานบุญ เช่น งานวันเกิด งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงานหรืองานเทศกาลต่าง ๆ โดยพระสงฆ์จะใช้ตาลปัตรเมื่อจะให้ศีลและให้พร หรืออนุโมทนาแก่เจ้าภาพ และผู้มาร่วมงาน สำหรับงานอวมงคลอย่างงานศพ ในการสวดพระอภิธรรมศพ พระสงฆ์จะใช้ตาลปัตรบังหน้าขนาดสวดพระอภิธรรม และจะถือตาลปัตรในมือซ้าย แต่ไม่ใช่บังหน้า เมื่อชักผ้าบังสุกุลก่อนการเผาศพ

ในอดีตตาลปัตรนั้นทำมาจากใบตาล โดยตัดแต่งให้เป็นพัดมีด้าม ใช้พัดโบกลมและบังแดดและได้มีการวิวัฒนาการมาโดยตลอดตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ผู้สร้างจะหาสิ่งอื่นที่จะทนทานกว่าใบตาล เช่น ไม้ไผ่สาน ผ้าไหม ผ้าแพร หุ้มเข้ากับโครงไม้ไผ่ให้แข็งแรงขึ้น ปักตกแต่งอย่างสวยงามถวายแก่พระสงฆ์ที่เคารพนับถือ ตาลปัตรที่เป็นพัดใบตาลเดิมจึงมีรูปลักษณะเปลี่ยนแปลงไป มีความสวยงามสุดแต่กำลังศรัทธาของผู้ทำถวาย พระเจ้าแผ่นดินก็โปรดให้ทำถวายพระด้วย ต่อมาจึงเกิดมีการถวายตาลปัตร ที่วิจิตรงดงามเป็นเครื่องประกอบตามสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ขึ้น เรียกว่า พัดยศ

ตาลปัตรนั้น เป็นสิ่งที่พระสงฆ์จำเป็นจะต้องใช้ในพิธีต่าง ๆ การสร้างตาลปัตรจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง การสร้างตาลปัตรจึงเป็นการส่งต่อภูมิปัญญาทางบรรพบุรุษ ผ่านงานฝีมือที่มีความประณีต ด้วยผู้ที่จะถวายตาลปัตรแต่พระสงฆ์ล้วนต้องการถวายของที่ดี ที่สวยงาม คงทนแข็งแรง เพื่อเป็นพุทธบูชา รวมถึงชาวไทยตั้งแต่อดีตได้ส่งสมภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ และนำมาหลอมรวมเป็นงานฝีมือที่ต้องใช้ความตั้งใจในการรังสรรค์ผลงาน ในการสร้างตาลปัตรเองก็เช่นกัน ได้มีการใช้ภูมิปัญญาทางการช่างหลายแขนง รวมถึงการจักสานไม้ไผ่ก็เป็นงานช่างอีกหนึ่งแขนงที่ได้นำมาใช้ในการสร้างตาลปัตรก่อให้เกิดลวดลายที่สวยงาม มีความคงทนแข็งแรง และใช้วัสดุจากธรรมชาติ ทั้งนี้ นอกจากการใช้ภูมิปัญญาด้านการจักสานแล้ว ในการสร้างตาลปัตรยังต้องใช้ภูมิปัญญาในด้านของการกลึงไม้สำหรับนำมาใช้เป็นด้าม และอาจจะมีการใช้ฝีมือด้านการแกะสลักด้ามไม้กลึงให้เกิดความสวยงาม รวมถึงการใช้เทคนิคการถักทอเข้ามารังสรรค์ผลงานอีกด้วย

การสร้างตาลปัตรนั้น ต้องอาศัยองค์ความรู้ ประสบการณ์ ภูมิปัญญาและฝีมือจากหลากหลายแขนง ดังนั้นจึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่ควรจะได้รับ การอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป

หลักการของหลักสูตร

๑. เป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมอาชีพอนุรักษ์และสืบทอดองค์ความรู้ของภูมิปัญญา
๒. เป็นหลักสูตรที่เน้นให้นำความรู้จากการปฏิบัติจริง เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ

จุดมุ่งหมาย

๑. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี ในการอนุรักษ์และสืบต่อองค์ความรู้ของภูมิปัญญา
๒. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถจักสานตาลปัตรและสามารถนำไปประกอบอาชีพได้

เป้าหมาย ประชาชนทั่วไป

ระยะเวลา

- ทฤษฎี ๖ ชั่วโมง
- ปฏิบัติ ๓๔ ชั่วโมง

โครงสร้างหลักสูตร

ที่	เรื่อง	จุดประสงค์การเรียนรู้	เนื้อหา	การจัดกระบวนการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง	
					ทฤษฎี	ปฏิบัติ
๑	ประวัติความเป็นมา	เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบอกความสำคัญความเป็นมา ลักษณะพิเศษของตาลปัตรได้	ความสำคัญความเป็นมา ลักษณะพิเศษของตาลปัตร	วิทยากรบรรยาย	๑ ชม.	-
๒	การเลือกวัสดุ (หวาย, ไม้ไผ่)	เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกวัสดุที่เหมาะสมในการจักสานตาลปัตรได้	การเลือกวัสดุที่เหมาะสมในการจักสาน และการทำด้ามตาลปัตร - หวาย - ไม้ไผ่ - ไม้สำหรับทำด้ามตาลปัตร	๑.วิทยากรอธิบายสาธิต ๒.ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ	๑ ชม.	๑ ชม.
๓	การเตรียมวัสดุและอุปกรณ์	เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับการสานตาลปัตร	๑.การเตรียมอุปกรณ์ สำหรับในการใช้จักสาน ๒.การจัก - หวาย - ไม้ไผ่	- วิทยากรบรรยายและสาธิต - ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ	๑ ชม.	๙ ชม.

ที่	เรื่อง	จุดประสงค์การเรียนรู้	เนื้อหา	การจัดกระบวนการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง	
					ทฤษฎี	ปฏิบัติ
๔	การเลือกภายใน การจัดสาน ตาลปัตร	ผู้เรียนมีความรู้ เกี่ยวกับภายใน การจัดสาน ตาลปัตร	ลวดลายที่ใช้ใน การจัดสาน ตาลปัตร	วิทยากร บรรยาย/สาธิต	๓๐ นาที	-
๕	ขั้นตอนวิธีการ สาน	ผู้เรียนสามารถ สานลายพื้นฐาน ได้	ขั้นตอนการสาน - การยกลาย - การขมลาย	- วิทยากร บรรยาย/สาธิต - ผู้เรียนฝึก ปฏิบัติ	๓๐ นาที	๑๕ ชม.
๖	การเก็บขอบ ประกอบชิ้นงาน	ผู้เรียนสามารถ เก็บรายละเอียด และประกอบ ชิ้นงานได้	การเก็บ รายละเอียด - การผูกหวาย ชิ้นงาน - การถักขอบ ชิ้นงาน - การประกอบ ชิ้นงาน	- วิทยากรสาธิต - ผู้เรียนฝึก ปฏิบัติ	-	๕ ชม.
๗	การรักษาชิ้นงาน ให้คงทนและ สวยงาม	ผู้เรียนสามารถ รักษาชิ้นงานให้ คงทนและ สวยงามได้	๑. หลักการ รักษาชิ้นงาน ๒. วิธีการรักษา ชิ้นงาน - ขั้นตอน วิธีการเคลือบ - ขั้นตอนการ ลมนควัน	- วิทยากร บรรยาย/สาธิต - ผู้เรียนฝึก ปฏิบัติ	๑ ชม.	๔ ชม.
๘	การบริหาร จัดการอาชีพ	ผู้เรียนได้เรียนรู้ หลักการบริหาร จัดการด้าน การตลาด ช่อง ทางการจำหน่าย สินค้า	๑. การบริหาร จัดการด้าน การตลาด ช่อง ทางการ จำหน่าย ๒. การบริหาร จัดการด้าน บัญชี ต้นทุน กำไร	- วิทยากร บรรยาย	๑ ชม.	-

สื่อการเรียนรู้

๑. เอกสาร ใบความรู้ ใบงาน
๒. คลิปวิดีโอ (สาริต)
๓. ภูมิปัญญา / แหล่งเรียนรู้
๔. แบบประเมินความพึงพอใจ
๕. แบบวัดความรู้
๖. แบบทดสอบ ก่อน-หลังเรียนรู้

การวัดผลประเมินผล

๑. การสังเกต
๒. แบบวัดความรู้
๓. แบบประเมินความพึงพอใจ
 - ประเมินวิทยากร
 - ประเมินการจัดการเรียนรู้
๔. ชิ้นงานของผู้เรียน

เกณฑ์การจบหลักสูตร

- ต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๘๐
- มีผลการประเมินตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๖๐
- มีผลงานที่มีคุณภาพ